

Emily
St. John
Mandel

*Rauhallisuuden
meri*

EMILY ST. JOHN MANDEL:

Asema II (2014, suom. 2022)

Lasihotelli (2020, suom. 2023)

Rauhallisuuden meri (2022, suom. 2025)

EMILY ST. JOHN MANDEL

Rauhallisuuden meri

Suomentanut

ALEKSI MILONOFF

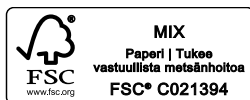
TAMMI
HELSINKI

Canada Council Conseil des arts
for the Arts du Canada

We acknowledge the support of the
Canada Council for the Arts for this translation.

Suomentaja kiittää valtion kirjallisuustoimikuntaa saamastaan tuesta.

Lainauksen William Shakespearen teoksesta *Hamlet*
on suomentanut Matti Rossi (WSOY, 2013).

Ensimmäinen painos
Englanninkielinen alkuteos *Sea of Tranquility*
julkaistiin Yhdysvalloissa vuonna 2022.
Copyright © 2022 by Emily St. John Mandel
By arrangement with Curtis Brown Ltd, New York and Ia Atterholm
Agency, Sweden.

Suomenkielinen laitos © Aleksi Milonoff ja Tammi 2025
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä,
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki.

ISBN 978-952-04-6630-5

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@tammi.fi

Cassialle ja Kevinille

Sisällys

Karkotus / 1912 9

Mirella ja Vincent / 2020 43

Viimeinen kirjakiertue Maassa / 2203 69

Pahat haamut / 2401 103

Viimeinen kirjakiertue Maassa / 2203 169

Mirella ja Vincent / Tiedoston vioittuminen 195

Karkotus / 1918, 1990, 2008 213

Poikkeama 229

1

Karkotus /

1912

1

KAHDEKSANTOISTAVUOTIAS Edwin St. John St. Andrew tähyilee silmät sirrillä vastatuuleen höyrylaivan yläkannella kiskoessaan kaksoispyhitetyn nimensä taakkaa Atlantin toiselle puolelle. Hän odottaa malttamattomana, käsineisiin puetut kädet kaiteessa kiinni, että näkisi pilkahduksen tuntemattomasta, että erottaisi horisontissa jotain muuta kuin merta ja taivasta – mitä tahansa muuta! – mutta hän näkee vain loputtomasti harmaan eri sävyjä. Edwin on matkalla toiseen maailmaan. Hän on jotakuinkin Englannin ja Kanadan puolivälissä. *Minut on ajettu maanpakoon*, hän ajattelee ja tietää olevansa melodramaattinen, mutta ei hän täysin väärässäkään ole.

Edwin on Vilhelm Valloittajan sukua. Kun hänen isoisänsä kuolee, hänen isästään tulee jaarli. Hän on käynyt kahta maan parasta koulua. Mutta Englannissa häntä ei odottanut kummoinen tulevaisuus. Aatelismiehelle sopivat ammatit ovat hyvin harvassa, eikä mikään niistä kiinnosta Edwiniä. Sukutila menee aikanaan Gilbertille, veljeksistä vanhimmalle, ja Edwin jää luultavasti perinnöttömäksi. (Keskim-

mäinen veli Niall on jo muuttanut Australiaan.) Edwin olisi ehkä halunnut vielä jäädä Englantiin, mutta hänen salaiset radikaalit mielipiteensä paljastuivat odottamatta päivälliskutsuilla ja jouduttivat hänen kohtaloaan.

Hurjassa optimismin puuskassa Edwin ilmoitti laivan matkustajaluetteloon ammatikseen ”maanviljelijä”. Hän käsittää myöhemmin, selväjärkisenä hetkenä ulkokannella, ettei ole ikinä edes koskenut lapioon.

2

HALIFAXISSA EDWIN löytää rannan tuntumasta matkustajakodin ja onnistuu saamaan toisen kerroksen kulmahuoneen, josta on näköala satamaan. Kun hän herää seuraavana aamuna, ikkunan takana avautuu ihastuttavan vilkas näkymä. Iso kauppalaiva on saapunut, ja hän on niin lähellä laitureita, että kuulee tynnyreitä, säkkejä ja laatikoita purkavien miesten hyväntuulisen kiroilun. Ensimmäisenä päivänä hän tuijottaa enimmäkseen ikkunasta ulos kuin kissa. Hän suunnitteli aiemmin, että lähtisi saman tien länteen, mutta Halifaxiin on tavattoman helppo jäädä, ja hän sortuu siellä heikkouteen, jonka on tunnistanut itsessään aina: hän on tarvittaessa tarmokas mutta pohjimmiltaan taipuvainen velttouteen. Hän istuskelee mielellään ikkunan ääressä. Ulkona ihmiset ja laivat ovat jatkuvassa liikkeessä. Hän ei halua lähteä, joten hän jää.

”Yritän kai päättää, mitä tehdä seuraavaksi”, Edwin sanoo matkustajakodin emännälle rouva Donnellylle, joka tiedustelee hienovaraisesti hänen suunnitelmiaan. Donnelly on kotoisin Newfoundlandista. Hänen englantinsa kuulostaa

kummalliselta, niin kuin hän olisi kotoisin sekä Bristolista että Irlannista, ja toisinaan Edwin erottaa puheessa myös skotlantilaisen korostuksen. Huoneet ovat siistejä, ja Donnelly laittaa erinomaista ruokaa.

Ikkunan ohi kulkee merimiehiä ryöppyävinä aaltoina. Vain harva kääntyy katsomaan ikkunaan. Edwin nauttii miesten katselemisesta muttei uskalla lähestyä heitä. Sitä paitsi heillä on toisensa. Kun miehet kävelevät juovuksissa kädet toistensa olalla, Edwin tuntee raastavaa kateutta.

(Voisiko hän lähteä merille? Ei tietenkään. Hän hylkää ajatuksen alkuunsa. Hän kuuli kerran ulkomaille karkotetusta aatelisesta, joka oli ryhtynyt merimieheksi, mutta Edwin on läpeensä joutilas mies.)

Hän katselee ihastuneena satamaan saapuvia aluksia, laitureihin kiinnittyviä höyrylaivoja, joiden kansilta huokuu vielä Euroopan henkäys.

Hän käy kävelyllä joka aamu ja vielä uudestaan iltapäivällä, käyskentelee satamassa ja hiljaisilla asuinkaduilla ja pistäytyy välillä Barrington Streetin pieniin puoteihin, joita varjostavat raidalliset markiisit. Hän matkustaa usein sähköraitiovaunulla linjan päätepysäkille ja takaisin ja katselee, miten pienet talot vaihtuvat isoiksi ja isot talot keskustan liikerakennuksiksi. Hän ostaa kaikenlaista, mitä ei varsinaisesti tarvitse: limpun, pari postikorttia, kukkakimpun. Tällaista elämä voisi olla, hän huomaa ajattelevansa. Se voisi olla näin yksinkertaista: ei perhettä, ei työtä, vain elämän pieniä iloja, puhtaat lakanat, joille oikaista itsensä päivän

päätteeksi, rahalähetys kotoa. Rauhaisa yksinelo saattaisi olla hyvinkin miellyttävää.

Edwin alkaa ostaa parin päivän välein kukkia, jotka hän asettelee halpaan maljakkoon lipaston päälle. Usein hän vain tuijottaa niitä pitkään. Hän haluaisi olla taiteilija, piirtää kukkia ja nähdä ne siten tarkemmin.

Voisiko hän oppia piirtämään? Hänellä on aikaa ja rahaa. Ajatus ei tunnu hullummalta. Hän kysyy neuvoa rouva Donnellylta, joka kysyy neuvoa eräältä ystävältään, eikä aikaakaan kun Edwin seisoo taidemaalariksi kouluttautuneen naisen olohuoneessa. Hän luonnostelee kukkia ja maljakoita ja oppii noiden lukuisien hiljaisten tuntien aikana varjostuksen ja mittasuhteiden perusteet. Naisen nimi on Laetitia Russell. Hänen sormessaan on vihkisormus, mutta ei käy selväksi, missä aviomies on. Siistissä puutalossa asuvat Laetitian lisäksi hänen kolme lastaan ja leskeksi jäänyt sisko, huomaamaton esiliina, joka neu-loo loputtomia huivejaan huoneen nurkassa. Siitä lähtien piirtäminen yhdistyy Edwinin mielessä neulepuikkojen naksuntaan.

Edwin on asunut matkustajakodissa puoli vuotta, kun Reginald saapuu. Hän huomaa heti, ettei Reginald ole taipuvainen velttouteen. Reginald aikoo jatkaa saman tien länteen. Hän on kaksi vuotta vanhempi kuin Edwin, oppilastoveri Etonista, varakreivin kolmas poika, ja hänellä on kauniit, syvän harmaansiniset silmät. Hänkin on suunnitellut aloittavansa uudessa maassa tilanomistajana, mutta toisin kuin Edwin, hän on jo ryhtynyt toimiin suunnitelman toteutta-

miseksi: hän on kirjoitellut miehen kanssa, joka on halukas myymään maatilansa Saskatchewanissa.

”Puoli vuotta”, Reginald toistaa epäilevällä äänellä aamiaispöydässä. Hilloveitsen liike paahtoleivällä pysähtyy, ja Reginald näyttää siltä kuin ei uskoisi korviaan. ”Siis kuusi kuukautta? Kuusi kuukautta täällä?”

”Niin”, Edwin sanoo hiljaa. ”Se on ollut mitä miellyttävintä puolivuotinen.” Hän yrittää yhyttää rouva Donnellyn katseen, mutta tämä keskittyy hartaasti teen kaatamiseen. Donnellya selvästi hieman huvittaa Edwinin touhu.

”Kiinnostavaa.” Reginald saa levitettyä hillon leivälleen. ”Ei kai joku vain toivo, että hänet kutsutaan takaisin kotiin? Ei kai joku vain tarraudu kiinni Atlantin reunaan ja pysyttele mahdollisimman lähellä rakasta saarivaltakuntaa?”

Sanat vähän kirpaisevat, ja seuraavalla viikolla, kun Reginald puuhaa kiireesti lähtöä länteen, Edwin suostuu lähtemään mukaan. Myös toiminta on omalla tavallaan nautinnollista, hän päättää junan puksuttaessa pois kaupungista. He ovat ostaneet ensimmäisen luokan liput hurmaavaan junaan, jossa on postitoimisto ja parturi ja jossa Edwin kirjoittaa postikortin Gilbertille samalla kun hänen hiuksensa leikataan ja partansa ajetaan hänen nautiskellessaan lämpimistä pyyhkeistä ja katsellessaan ikkunan ohi viilettäviä metsiä, järviä ja pikkukaupunkeja. Kun juna pysähtyy Ottawassa, hän ei nouse jaloittelemaan vaan jää junaan piirtämään asemaa.

Metsä, järvet ja pikkukaupungit laantuvat tasangoiksi. Aluksi preeria on kiinnostava, sitten se alkaa ikävystyttää ja lopulta jo hermostuttaa. Tasankoa on liikaa, siitä se

kiikastaa. Mittakaava on väärä. Juna matelee kuin tuhatjalkainen loputtomien ruohokenttien poikki. Edwin näkee taivaanrannasta toiseen. Hän tuntee itsensä kauhistuttavan suojattomaksi.

”Tämä se on elämää”, Reginald sanoo, kun he perille päästyään seisovat vihdoin hänen uuden maatalonsa ovella. Farmi sijaitsee viitisen kilometriä Prince Albertin kaupungin ulkopuolella. Kaikkialla on pelkkää mutavelliä. Reginald on tehnyt kaupat näkemättä maatilaa etukäteen, sen on myynyt hänelle epätoivoinen kolmekymppinen englantilainen mies, joka lienee itsekin kotoaan karkotettu aatelismies, Edwin otaksuu, ja joka epäonnistui yrityksessään perusteellisesti ja palasi itään ryhtyäkseen sisätöihin Ottawassa. Edwin on huomaavinaan, että Reginald koettaa kovasti olla ajattele-matta tilan entistä omistajaa.

Voiko epäonnistuminen kirotta talon? Kun Edwin astuu ulko-ovesta sisään, hän ahdistuu heti ja päättää jäädä etuverannalle. Talo on laadukkaasti rakennettu – edellinen omistaja on ollut aikoinaan varoissaan – mutta paikassa on jotain onnetonta, mitä Edwin ei osaa selittää kunnolla.

”Täällä on... paljon avaraa taivasta”, Edwin rohkenee sanoa. Ja mutaa. Aivan hämmästyttävän paljon mutaa. Se kimmeltää auringossa niin pitkälle kuin silmä kantaa.

”Pelkkää lakeutta ja raitista ilmaa”, Reginald sanoo tuijottaessaan kammottavan yksitoikkoiseen horisonttiin. Edwin näkee hämärästi, että etäällä häämöttää toinen talo. Taivas on päällekyvän sininen. Sinä iltana he syövät täytettyjä munanpuolikkaita – ainoaa ruokaa, jota Reginald

osaa laittaa – ja suolattua sianlihaa. Reginald vaikuttaa vaisulta.

”Maanviljely taitaa olla rankkaa työtä”, hän sanoo hetken kuluttua. ”Ruumiillisesti raskasta.”

”Niin varmasti.” Aiemmin kun Edwin kuvitteli elämäänsä uudessa maailmassa, hän näki mielessään oman maatilan – vehmaan peltomaiseman täynnä jotakin täsmentymätöntä viljaa, siistin ja myös valtavan – mutta ei hän totta puhuen ollut juurikaan miettinyt, millaista työ maatilalla oikeasti olisi. Ehkä hevosten hoitamista. Vähän puutarhanhoitoa. Maan kääntämistä. Entä mitä sen jälkeen? Mitä pellolla tehdään, kun maa on käännetty? Miksi maa käännetään?

Edwinistä tuntuu kuin hän hoippuisi kuilun reunalla. ”Reginald, ystävä hyvä”, hän sanoo. ”Mitä miehen täytyy tehdä saadakseen täällä ryypyn?”

”Sadonkorjuu”, Edwin sanoo itsekseen juodessaan kolmatta lasillista. ”Sehän se on. Pellot käännetään, peltoihin kylvetään jotain ja lopuksi korjataan sato.” Hän hörppää juomaansa.

”Mikä sato?” Humalassa Reginald on mukavan leppoisa, niin kuin mikään ei voisi loukata häntä. Hän istuu mukavasti tuolissaan ja hymyilee tyhjiyteen.

”No, sato kuin sato, ei kai siinä muuta”, Edwin sanoo ja kaataa itselleen uuden lasillisen.

3

KUUKAUDEN JUOPOTTELUN jälkeen Edwin jättää Reginaldin tämän uudelle maatilalle ja jatkaa kauemmas länteen tapaamaan veljensä Niallin koulutoveria Thomasia, joka on saapunut mantereelle New Yorkin kautta ja jatkanut New Yorkista suoraan länteen. Junamatka Kalliovuorten halki on henkeäsalpaava. Edwin painaa otsansa ikkunaan ja tuijottaa maisemaa kuin lapsi. Kauneus on pakahduttavaa. Juomien saattoi Saskatchewanissa mennä vähän liiallisuuksiin. Brittiläisessä Columbiassa hän ryhdistäytyy, hän päättää. Auringonpaiste särkee silmiä.

Jylhän luonnon jälkeen on omituinen sokki olla yhtäkkiä Victoriassa, sen kesytetyillä ja sievillä kaduilla. Kaupunki vilisee hänen maanmiehiään; kun Edwin astuu junasta, hänet ympäröi tuttu englantilainen puheensorina. Täällä voisi viihtyä pitkäänkin, hän ajattelee.

Edwin tapaa Thomasin keskustassa sijaitsevassa siistissä pienessä hotellissa, jonka parhaaseen huoneeseen Thomas on majoittunut, ja he tilaavat teetä ja skonsseja alakerran

ravintolassa. He eivät ole tavanneet muutamaan vuoteen, mutta Thomas ei ole juurikaan muuttunut. Hänen ihonsa on yhtä punakka kuin jo lapsuudessa – Thomas näyttää aina siltä kuin olisi juuri tullut rugbykentältä. Hän kuulemma aikoo pyrkiä Victorian liikemiespiireihin, mutta jää epäselväksi, millaista liiketoimintaa hän haluaa harjoittaa.

”Mitä muuten veljellesi kuuluu?” Thomas kysyy vaihtaakseen puheenaihetta. Hän tarkoittaa Niallia.

”Niall koettaa onneaan Australiassa”, Edwin sanoo. ”Kirjeistä päätellen hän on melko tyytyväinen.”

”Se on jo paljon paremmin kuin monella muulla”, Thomas sanoo. ”Tyytyväisyys ei ole mikään pikkujuttu. Mitä hän tekee Australiassa?”

”Varmaankin ryyppää elatusrahaansa”, Edwin sanoo, mikä on hieman karkeasti sanottu mutta luultavasti ihan totta. He istuvat ravintolan ikkunapöydässä, ja hänen katseensa eksyy tämän tästä kadulle ja näyteikkunoihin – sekä kauempana siintävään äärettömään erämaahan, kaupungin reunalla kohoavaan synkkään, sankkaan metsään. Hänestä on absurdi ajatus, että erämaa kuuluu Britannialle, mutta hän tukahduttaa ajatuksen nopeasti, koska se muistuttaa häntä viimeisistä päivälliskutsuista Englannissa.

EDWININ VIIMEISET päivälliskutsut käynnistyivät varsin mukavasti, mutta ikävyedet alkoivat, kun keskustelu kääntyi, kuten aina, Brittiläisen Intian eli *Rajin* uskomattomaan loistoon. Edwinin vanhemmat ovat syntyneet Intiassa ja varttuneet englantilaislapsina intialaisten hoitajien huomassa – ”Saakeli soikoon, jos kuulen vielä sanankin äidin *ayahista*”, Edwinin veli Gilbert mumisi kerran jatkamatta lausetta loppuun. Isä ja äiti olivat kuulleet lapsesta asti tarinoita kaukaisesta Britanniaasta, joka oli varmasti tuottanut pienen pettymyksen, kun he olivat nähneet sen vihdoinkin omin silmin parikymppisinä, tai niin Edwin uskoi. (Edwinin isä kuvaili tuntemuksiaan sanomalla vain: ”Sateisempaa kuin odotin.”)

Päivälliselle oli kutsuttu vanha ystäväperhe Barrettit, joiden tausta oli samanlainen kuin heidän: John Barrett oli palvellut kuninkaallisen laivaston komentajana ja Clara-vaimo viettänyt ensimmäiset vuotensa Intiassa. Mukana oli heidän vanhin poikansa Andrew. Barrettit tiesivät, että *Raj* oli pakollinen etappi aina kun vietettiin iltaa Edwinin äidin seurassa, ja he ymmärsivät, että keskustelu saattoi jatkua vasta, kun Abigail oli saanut Intiansa muisteltua.

”Huomaan, että ajattelen vähän väliä Brittiläisen Intian kauneutta”, äiti sanoi. ”Värit olivat aivan hämmästyttäviä.”

”Mutta helle oli kyllä painostava”, isä sanoi. ”Sitä minä en ole jäänyt kaipaamaan.”

”Ei se minun mielestäni mahdollottoman painostava ollut.” Äidin silmissä oli etäinen katse, jota Edwin ja hänen veljensä kutsuivat *Raj*-ilmeeksi. Utuisesta katseesta saattoi päätellä, ettei äiti ollut enää läsnä tässä hetkessä; että hän ratsasti norsulla tai kuljeskeli puutarhassa rehevien trooppisten kukkien keskellä tai hänen hemmetin *ayahinsa* tarjoili hänelle juuri kurkkuvoileipiä tai mitä lie.

”Eikä paikallisten mielestä”, Gilbert sanoi lempeästi, ”mutta sellainen ilmasto ei taida kaikille sopiakaan.”

Mistä Edwin silloin sai kipinän avata suunsa? Hän huomasi vatvovansa tätä kysymystä vuosia myöhemmin sodassa, juoksuhaudoissa, pohjattoman kauhun ja tylsyyden vallassa. Joskus tietää heittävänsä kranaatin vasta kun on jo vetänyt sokan irti.

”Mitä ilmeisimmin intialaiset kokevat brittihallinnon painostavampana kuin kuumuuden”, Edwin sanoi. Hän vilkaisi isäänsä, mutta tämä oli jähmettynyt paikalleen ja lasia pitävä käsi oli pysähtynyt suun ja pöydän puoliväliin.

”Rakas”, Edwinin äiti sanoi, ”mitä sinä mahdat tarkoittaa?”

”He eivät halua meitä sinne”, Edwin sanoi. Hän katsoi ympärilleen pöydässä, äänettöminä tuijottavia kasvoja. ”Siinä ihan yksiselitteinen vastaus.” Edwin kuunteli itseään hämmästyneenä, kuin olisi kuullut äänensä jostain kaukaa. Gilbertin suu oli lokahtanut auki.

”Kuulehan nuorimies”, hänen isänsä sanoi, ”me olemme vieneet niille ihmisille pelkkää sivistystä –”

EMILY ST. JOHN MANDEL (s. 1979) on kanadalainen New Yorkissa asuva kirjailija, joka on ollut ehdolla muun muassa National Book Award- ja PEN/Faulkner Award -palkintojen saajaksi. Hänen palkittu *Asema 11* -romaaninsa on myynyt yli 1,5 miljoonaa kappaletta ja siitä on tehty suosittu HBO-sarja. Myös itsenäisestä *Lasihotelli*-jatko-osasta on tekeillä tv-sarja. *Rauhallisuuden meri* on Mandelin kolmas suomennettu teos.

Lumoavan taidokkaassa romaanissa liikutaan Maasta Kuuhun ja tulevaisuudesta menneisyyteen, mutta sen ytimessä ovat suuret, ajattomat ja yleismaailmalliset kysymykset elämästä, ihmisyydestä ja todellisuudesta – siitä, mikä tekee elämästä elämisen arvoista.

”Mandelin hienoimpia romaaneja.”

THE NEW YORK TIMES

”Mestarillinen juoni ja syvästi koskettava tarina, visionäärinen romaani joka heijastaa osiaan peilitalon lailla.”

ESQUIRE

Päällys: Anna Makkonen

